

IL-MUŻEW IL-ĠDID

Dil-kelma *Mużew* mnejn ġejja? Għall-Griegi u għar-Rumani Mużew kien il-maqdes tad-disa' *mużi* jew irjus tas-snajja'. Il-*muza*, kienu jgħidu, hi dik li tnebbah u li tnissel ix-xewqa u l-ħrara tas-sengħa li tkun. Hekk il-muza taż-żfin tħaġġeġ lil min jiżfen u hekk għas-snajja' l-oħra. Il-kelma *muza* giet mill-Grieg *Musa* li tisser heġġa kbira. Aktarx il-kelma hi Xamija u tisser l-istess haġa. Ahna ngħidu. "Qabditni l-mogħża tad-daħk". Il-mogħża tal-ħalib mad-daħk ma għandhiex x'taqsam, għalhekk naħseb li dil-mogħża hija l-*musa* tal-Griegi. Dan biex wiehed iġhid xi haġa, nerġġhu mela għall-*Mużew*. Mużew saret, biz-żmien, id-dar ta' dawn id-disa' rjus tas-snajja' li lilhom kienu jatu qima f'dinhom il-Griegi u r-Rumani. Fi żmien aktar qrib lejna Mużew ġie jisimha d-dar fejn wiehed kien jitgħallem is-snajja' u fejn kienu jinsabu miġbura kotba u għodod għal min irid jitgħallem. Il-lum dil-kelma tisser dar fejn jingabru hwejjeġ li fihom x'tara, li jiswew il-flus, li saru b'reqqa kbira, hwejjeġ li jgħallmu 'n-nies fuq dak li sar fiz-żmien l-imgħoddi u fuq dak li minn l-isbaħ u minn l-aħjar sar mill-ħolqien jew mill-bniedem. U l-lum għal kull sengħa hemm il-Mużew tagħha, u min iġhallem irid f'idejh Mużew biex juri dak li fuqu għandu jtkellem, għax mita wiehed jara b'għajnejh aktar jiftakar minn dak li jisma' jew li jaqra.

Mela għalhekk il-Gvern li jaħkem 'in-nies għal ġid tagħhom jaħseb minn l-aktar fis jagħmel Mużew biex iġhallem x'hemm f'pajjiż u biex billi jara l-hwejjeġ ta' ġieh kbir maqfula fiz-żġieġ u miżmuma bir-reqqa, iġharaf il-hwejjeġ li kien jaħseb li ma jiswewx u m'humieq ta' rfiġ, għandu jibza' għalihom u jatihom f'idejn min jifhem.

Il-Mużew mela għandu wirja ta' hwejjeġ li jfakkruna fi żmien missirijietna u juruna x'kienu jieklu, jilbsu, jaħdmu, x'kienu jirqu, biex kienu jifirħu, kif kienu jidfnu u jzejnu darhom u dar il-mejjet. Il-kwies. iż-żjar, il-bwieqi, l-im-siebaħ, il-fuħħar kollu u ż-żġieġ li jinsabu fid-dwiemes u fl-oqbra l-oħra jgħallmuna l-qima li kellhom dawk ta' qbilna lejn il-mejtin tagħhom u minn dak li kienu jqiegħdu mal-mejjet nitgħallmu liex kienu waslu fis-sengħa tal-fuħħar, fis-sengħa tat-tiswir, ta' l-inqix, tat-tiżwiq, żmien wara żmien, ġens wara ġens, dîn wara dîn. U jekk żir misjub f'demus jista' jätina dad-dawl fuq in-nies li mietu qabel, għax inkissruh u nfarrkuh għad-deffun—kux hekk qadim? Neħduh għand min

jifhem biex jara jiswielux għad-dawl taz-żmien imgħoddi u jekk jiswielu oqgħod sgrur li jhallsek tiegħu: jekk iġid li ma jiswiex żommu jew kissru kif ifettilek.

Dan fuq il-ħwejjeg taz-żmien l-imgħoddi. Għaż-żmien tal-lum il-Mużew li rtama l-belt hemm minsuba ħwejjeg oħra. L-avukat Wiġi Mizzi ġabar u firex b'reqqa liema bħalha haġar ta' kull xorta li tati l-art, haġar ta' fejda kbira għal bosta snajja', haġar li jinħtieg għall-mard, għax-xogħol, għaż-żina, eluf u eluf ta' bćejjeċ miġbura minn l-ib-għad artijiet, minn fuq l-oghla iġbla u minn qiegħ tal-widien u tal-barrieri. Alla jieqaf miegħu lis-sur Wiġ ta' l-imhiba għanja li għogbu jagħmel lil l-art fejn twieled.

U s-sur Gużè Despott urienu fil-mużew il-ġdid x'jatu l-gzejjer tagħna f'dik li hi haġja ta' ħxejjex u ta' dud u ta' bhejjem li għaxu hawn u li għadhom iġixu. F'dal ta' bhejjem, ta' ħut, ta' arzell, ta' bebbux li saru haġar samm wara eluf ta' snin, dud ta' kull ġens li bih l-art miżgħuda, ħniex, gremxul, lifgħat, ħut, għasafar li nqabdu hawn. Kull ma jgħix fostna, kollox muri kif jixraq biex wieħed jifhem malajr dak li qegħdulu quddiemu. Min iħobb il-għajxien, it-tjur, il-bhejjem għandu biex jitlef għaqlu jħares lejn dak li hemm miġbur fil-Mużew.

U s-sur Viċens Bonello, mimli bil-ħrara ta' l-arti, żejjen ftit swali li jgħaxxqu, pitturi ta' kull żmien, xogħol ta' l-aħjar mgħallmin tas-sengħa. Kollox qiegħed fid-dawl li jinħtieg, fil-għoli li jixraq, kollox f'lewnu u f'qiesu. Hekk, iġhidilna l-Mużew, għandna nżommu l-inkwatri t-tajba, il-ħiż u ta' l-imgħallmin tas-sengħa, it-tiswir ta' l-artisti kbar. Ftit u tajjeb iġid is-sur Bonello u hekk għamel il-Mużew, u min jifhem feraħlu għax haqqu.

Mort tarah il-Mużew il-ġdid? smajtu jsaqsi l-flin lil wieħed nafu. X'fih tara? wiegħbu. F'ih tara' dak li min iħoss ruħu f'ġismu ġabar għal snin kbar biex juri l-ġieħ ta' pajjiżu, biex iġhallem lil min ma jafx u biex lil min jaf iġagħlu jitgħaxxaq b'dak li tati l-art fejn twieled. Mur ara u nbagħad tkellem. M'hux bil-ħobż biss iġix il-bniedem, id-dinja tati għajxien lill-ġisem u lir-ruħ. Il-Mużew għajxien tar-ruħ u jekk f'Malta tinħtieg xi haġa hija li nistgħallu l-għana tar-ruħ li nitgħallmu nitgħaxxaq b'dak li jgħollina fuq ħobżna ta' kull jum u nitfarrġu b'dak kollu li ħalaq Alla u li ma tul iż-żminijiet ħareġ minn moħħ il-bniedem. U nizzuħajr 'l Alla Malta għandha x'turi u ftit milli għandha, urienu fil-Mużew biex il-Maltin tifraħ u l-għarib jagħraf x'konna u x'aħna.